

Gelijkheid moet verscheidenheid juist mogelijk maken

In de politiek neemt de invloed van seculiere partijen toe. Eén van hun voornaamste mantra's is 'gelijkheid'. Wie op basis van een levensbeschouwing tot een andere conclusie komt dan de seculiere meerderheid wordt al snel discriminatie verweten. Deze ontwikkelingen brengen partijen als het CDA soms in een ongemakkelijke positie. Maar het is ook een kans om het bestaansrecht van de christen-democratie opnieuw te vestigen, want er zijn goede argumenten om vast te houden aan het eigen onderscheidende standpunt.

door
Maarten Neuteboom

Mr. M. Neuteboom is stafmedewerker bij het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA en redacteur van *Christen Democratische Verkenningen* (CDV).

Nederland heeft van oudsher de reputatie een tolerant land te zijn. Groepen met verschillende opvattingen gaven elkaar lange tijd de ruimte en wisten zich ondanks de verschillen door taal, historie en cultuur verbonden met elkaar. Sinds de ontzuiling is die belijnde pluriformiteit echter sterk veranderd. Geleidelijk aan is een meerderheidscultuur ontstaan waarin liberaalseculiere noties als autonomie en individualiteit hoog in het vaandel staan. De heersende meerderheid legt steeds vaker haar waarden op aan minderheden in de samenleving. Eén van die dominante waarden is gelijkheid, waardoor verschil - en met name levensbeschouwelijke verscheidenheid - steeds minder wordt getolereerd. De door liberaalseculiere opvattingen gedomineerde politieke meerderheid in Nederland bepaalt daarmee steeds nauwkeuriger wat tolerantie precies inhoudt en wat als onverdraagzaam wordt aangemerkt.

Voorbeelden

In het oog springt de discussie over de gewetensbezwaarde trouwambtenaar (door tegenstanders misprijzend 'weigerambtenaar' genoemd), die steeds vaker het veld moet ruimen, zoals onlangs in Den Haag. Maar men kan ook denken aan het arrest van de Hoge Raad, waarin het vrouwenstandpunt van de SGP werd veroordeeld of aan het initiatiefwetsvoorstel van Boris van der Ham, die het personeelsbeleid van bijzondere scholen wil inperken. Een laatste voorbeeld is een motie die de gemeenteraad van Amsterdam eind 2009 aannam waarin het gemeentebestuur werd opgedragen niet langer samen te werken met welzijnsorganisaties die op religieuze gronden een eigen personeelsbeleid voeren. Seculiere partijen wijzen erop dat in al deze gevallen sprake is van discriminatie, omdat het gelijkheidsbeginsel van artikel 1 van de Grondwet geweld zou worden aangedaan.

Huiverig

Voor levensbeschouwelijke partijen als het CDA leveren dit soort discussies niet zelden ongemakkelijke situaties op. Veel christen-democraten zijn er begrijpelijkerwijs huiverig voor om het label van discriminatie opgeplakt te krijgen. Tegelijkertijd moet het CDA oppassen de eigen beginselen niet te verloochenen. De huiver van christen-democratische volksvertegenwoordigers mag er niet toe leiden dat de rechten en vrijheden van godsdienstige minderheden zonder al teveel

Meer weten?

Het zomernummer van *Christen Democratische Verkenningen*, het kwartaalblad van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA, was geheel gewijd aan de dominantie van het gelijkheidsbeginsel (art. 1 van de Grondwet) in het publieke en politieke debat. Aan het nummer, met als titel *De last van gelijkheid*, werkten onder meer mee: Ernst Hirsch Ballin, Paul Frissen, Antoine Bodar en Sophie van Bijsterveldt. CDV is verkrijgbaar in de boekhandel.

protest zienderogen worden ingeperkt. Er zijn hier grotere belangen in het geding dan de vraag of christen-democraten al dan niet kunnen rekenen op de sympathie van de goegemeente.

Verschillende waarden

Een oriëntatie op het gelijkheidsbeginsel kan behulpzaam zijn om de huidige spanningen in het debat op christen-democratische wijze het hoofd te bieden.

Het belang van het gelijkheidsbeginsel is nauw verbonden met de democratische rechtsstaat. Er wordt in uitgedrukt dat iedereen gelijk is voor de wet, dat iedere democratische stem even zwaar weegt en dat gelijke gevallen gelijk moeten worden behandeld. Maar wat is gelijkheid en wat zijn gelijke gevallen? Gelijkheid is op zichzelf een leeg begrip, dat nader

Het gelijkheidsbeginsel dreigt zodanig verabsoluteerd te worden dat het andere grondrechten gaat overwoekeren.

moet worden ingekleurd. Wie een beetje om zich heen kijkt, zal heel wat feitelijke ongelijkheden tussen mensen ontwaren. Het gaat in het recht dus altijd om gelijkheid in een bepaald opzicht. Bijvoorbeeld dat alle mensen van achttien jaar en ouder stemrecht hebben en minderjarigen niet. Dat is natuurlijk een ongelijke behandeling van meerderjarigen en minderjarigen, maar we vinden die twee categorieën in dit opzicht nu eenmaal geen gelijke gevallen. Hieruit blijkt wel dat gelijkheid nooit de enige waarde kan zijn in ons rechtsbestel en in de samenleving. Wat zijn die andere waarden? Die vinden we bijvoorbeeld in andere klassieke grondrechten, zoals de vrijheid van godsdienst. Veel van de huidige spanningen in het publieke debat zijn de resultante van een botsing tussen deze twee beginselen: het gelijkheidsbeginsel versus de vrijheid van godsdienst. Maar in het verlengde hiervan zijn ook de vrijheid van vereniging en de vrijheid van onderwijs in het geding.

Geen rangorde

Veel mensen - politici niet uitgezonderd - denken dat het gelijkheidsbeginsel ons belangrijkste grondrecht is, omdat het in het eerste artikel van de Grondwet staat verwoord. Guusje ter Horst (PVDA) bijvoorbeeld beweerde dit als minister van Binnenlandse Zaken in een artikel in *Trouw*. Het is verbazingwekkend dat een minister zulke onjuistheden kan debiteren in landelijke media. De wetsgeschiedenis van de laatste Grondwetsherziening (1983) is glashelder: er is geen rangorde in de grondrechten. In beginsel wegen alle grondrechten dus even zwaar en telkens zal in concrete gevallen moeten worden bepaald welke het zwaarste weegt. Wie dus meent dat de vrijheid van godsdienst weliswaar heel belangrijk is, maar dat dit nooit mag leiden tot discriminatie, gaat er aan voorbij dat geen enkel grondrecht absoluut is. Dat geldt zowel voor de vrijheid van godsdienst als het gelijkheidsbeginsel. Het komt erop aan om voortdurend het

'In het hedendaagse gelijkheidsdenken zit iets totalitairs en daarvan moeten CDA'ers zich terdege bewust zijn'

juiste evenwicht te bewaren tussen de verschillende grondrechten. De huidige tendens is in dit opzicht zorgwekkend, omdat het gelijkheidsbeginsel zodanig verabsoluteerd dreigt te worden dat het andere grondrechten gaat overwoekeren.

Publiek domein

Natuurlijk stelt de wet grenzen aan de uitoefening van grondrechten. Maar het behoort ook tot een van de centrale waarden van de democratische rechtsstaat dat de overheid haar burgers niet tot in detail voorschrijft wat zij moeten geloven en hoe zij zich dienen te organiseren.

Dit uitgangspunt geldt niet alleen achter de voordeur in het privé-domein, maar ook in het publieke domein. De klassieke grondrechten beschermen minderheden tegen de wil van de meerderheid en scheppen een (staatsvrije) ruimte waarin pluriformiteit mogelijk is. De huidige nadruk in het publieke debat op gelijkheid en eenheid doet nu juist geen recht aan deze verscheidenheid van de samenleving. Aan de hand van liberaalseculiere opvattingen over gelijkheid wordt bepaald

Een publiek domein dat wordt gedicteerd door de liberaalseculiere opvattingen over gelijkheid is niet neutraal.

welke levensbeschouwelijke praktijken geoorloofd zijn. Zijn er christenen die anders denken over het homohuwelijk, dan is dat een intolerante opvatting die ongelijkheid impliceert en daarom uit het publiek domein moet worden geweerd. Paradoxaal genoeg leidt die handelswijze zelf tot ongelijkheid, want het onthoudt aan bepaalde levensbeschouwelijke opvattingen van minderheden de ruimte.

Dictaat

In het hedendaagse gelijkheidsdenken zit iets totalitairs en daarvan moeten christen-democraten zich terdege bewust zijn. Een publiek domein dat wordt gedicteerd door de liberaalseculiere opvattingen over gelijkheid is niet neutraal. Immers, maatschappijopvattingen en dus ook seculiere opvattingen zijn niet neutraal, maar impliceren een onderliggende *Weltanschauung*. Een werkelijk in levensbeschouwelijk opzicht neutraal publiek domein laat juist ook ruimte voor religie. En een onpartijdige overheid mag best samenwerken met christelijke welzijnsorganisaties zonder hen voor te schrijven hoe ze hun religieuze identiteit precies vormgeven. Het is daarom beter om gelijkheid te interpreteren op een manier die verscheidenheid mogelijk blijft maken. Dat kan als we vanuit het gelijkheidsbeginsel zoveel mogelijk recht proberen te doen aan de eigen identiteit van mensen en het evenwicht met andere grondrechten bewaren.

Tolerantie

Zijn daarmee dan alle problemen opgelost? Nee, en dat kan ook niet. Grondrechten zullen altijd botsen, tenzij je de één belangrijker maakt dan de ander. In een moderne pluriforme samenleving hebben we meer aan tolerantie, verscheidenheid, relativiseringsvermogen en inschikkelijkheid om te voorkomen dat de democratische rechtsstaat in haar tegendeel verkeert. Ware tolerantie betekent dat we religieuze en levensbeschouwelijke opvattingen, die we zelf afkeuren en die we getalsmatig best zouden kunnen tegengaan, van elkaar verdragen. Maar dat is nog altijd beter dan mensen te dwingen hun eigen levensbeschouwelijke identiteit geweld aan te doen, zodra zij zich in het publiek domein begeven. Dit geldt te meer wanneer het gaat om de eigen verbanden en organisaties van burgers die conform hun eigen levensovertuiging vorm worden gegeven. Deze collectieve dimensie van de godsdienstvrijheid is evenzeer van belang als individuele vrijheidsrechten. De christen-democratie staat vanaf haar ontstaan voor die levensbeschouwelijke vrijheid en kan zich onderscheiden door dat ook te blijven doen. •

Reageren? Neuteboom.wi@cda.nl